

The author, summarizing the results of the systematic analysis of the provisions fixed in the Constitution of the Republic of Armenia, has discovered the legal content of "State sovereignty", "Public self-government" and "National sovereignty" and the normative functional role within the framework of modern trends of constitutional regulation.

ԻԶԱ ԻՄԿԱՆԴԱՐՅԱՆ

Հայ-Ռուսական համալսարանի,
Սահմանադրական և մոնիցինգայալ իրավունքի
ամբիոնի հայցորդ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
ԱԶԱՏ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՄԱԿ-Ի ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ,
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
ԴԱՇՆԱԳՐԻ ԽՈՐԱՊԱՏԿԵՐՈՒՄ**

Հոդվածը նվիրված է Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական ժամանակակից կարգավորումների շրջանակում աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի իրացման առանձին հիմնահարցերի հետազոտությանը, հատկապես ՄԱԿ-ի 1966 թվականի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին դաշնագրի դրույթների հիման վրա ձևավորված պրակտիկայի հաշվառման համատեքստում:

Բանալի բառեր՝ աշխատանքի իրավունք, աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունք, աշխատանքի հասանելիություն, աշխատանքի հնարավորություն, պետության պարտավորություններ

Հազարամյակների ընթացքում միմյանց հերթափոխող քաղաքակրթությունների շարքը և դրանցով պայմանավորված գաղափարախոսությունների փոփոխությունները ոչ մի կերպ չեն ազդել մարդկային քաղաքակրթական արժեքների վրա, որոնք գնահատվել են թե՛ հին ժամանակներում, թե՛ գիտատեխնիկական առաջընթացի մեր օրերին: Այդ արժեքները խարսխված են բարության, միմյանց նկատմամբ հարգանքի, ինչպես նաև մարդու իրավունքների ճանաչման և դրանց պաշտպանության իրավական կառուցակարգերի ու ընթացակարգերի վրա:

1993 թվականին Հայաստանի Հանրապետությունը, միանալով ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրին, աշխատանքի իրավունքի արդյունավետ իրացման առումով որոշակի պարտավորություններ ստանձնեց: Անշուշտ, դաշնագրով ներկայացված իրավակարգավորումների շրջանակը լայն է, որոնք առնչվում են ոչ միայն աշխատանքային իրավունքների հետ: Հենց այս դաշնագրի իրավա-

կարգավորումներն ու ոլորտները առանձնահատուկ են Եվրոպական նորացված սոցիալական խարտիայի նկատմամբ¹:

Դաշնագրին միանալուց հետո Հայաստանի Հանրապետությունն իր Սահմանադրությամբ բառացիորեն չի երաշխավորել աշխատանքի իրավունքը: Փոխարենը ամրագրվել է աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունք [1, ՀՀ 1995 թվականի Սահմանադրության 29-րդ հոդված], [2, ՀՀ 2015 թվականի Սահմանադրության 57-րդ հոդված] կամ աշխատանքի ընտրության ազատություն [3, ՀՀ Սահմանադրության 2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 32-րդ հոդված]: Այս առումով դաշնագրի ներքո աշխատանքի իրավունքի նորմատիվային բովանդակության բացահայտումը թույլ կտա հետևություններ անել, թե արդյոք Հայաստանի Հանրապետությունը Սահմանադրությամբ երաշխավորելով յուրաքանչյուր ոքի աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքը ըստ էության ճանաչել է աշխատանքի իրավունքը, թե՝ ոչ, և թե ինչպիսի պարտավորություններ է ստանձնել աշխատանքի իրավունքի իրացման մասով:

Այսպես, դաշնագրի 2-րդ հոդվածի համաձայն դաշնագրի մասնակից յուրաքանչյուր պետություն պարտավորվել է իր ունեցած ռեսուրսների առավելագույն սահմաններում, անհատապես և միջազգային օգնության ու համագործակցության միջոցով, ձեռնարկել միջոցներ, մասնավորապես, տնտեսական և տեխնիկական բնագավառներում, առաջադիմորեն հասնելու համար դաշնագրում ճանաչվող իրավունքների լիարժեք իրականացմանը՝ բոլոր հարկ եղած միջոցներով, ներառյալ, մասնավորապես, օրենսդրական միջոցների ընդունմամբ: Դաշնագրի 6-րդ հոդվածով պետությունները ճանաչել են աշխատանքի իրավունքը, որն իր մեջ ներառում է յուրաքանչյուր մարդու իրավունքն իր ապրուստի համար աշխատանքով վաստակելու հնարավորություն ստանալը, որը նա ազատորեն ընտրում է, կամ որին նա ազատորեն համաձայնում է, և կձեռնարկեն հարկ եղած քայլեր այդ իրավունքի ապահովման համար [4]: Արժանի է հատուկ ուշադրություն դարձնել այն հանգամանքին, որ նշված հոդվածների բառացի մեկնաբանությամբ, դաշնագրին միանալով, պետությունները պարտավորվել են ոչ թե երաշխավորել այլ «ճանաչել»² աշխատանքի իրավունքը և դրա լրիվ իրականացմանը հասնել աստիճանաբար,

¹ Օրինակ Դաշնագրով ամրագրվել են կրթության իրավունք, մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունք, բավարար այնպիսի կենսամակարդակի իրավունքը, որն իր մեջ ներառում է բավարար սնունդ, հագուստ ու բնակարան և կյանքի պայմանների անընդհատ բարելավման իրավունքը, որոնք տեղ չեն գտել Եվրոպական Սոցիալական Խարտիայում:

² Հայերենում թարգմանվել է՝ «ապահովել, որպեսզի աստիճանաբար, ... ապահովվի մարդու՝ սույն դաշնագրում ճանաչվող իրավունքների լրիվ իրականացումը», ինչը կարծում ենք սկզբնաղբյուրի հետ փոքր ինչ տարբերվում է: Սկզբնաղբյուրից 2-րդ հոդվածի առաջին մասի բառացի թարգմանությունը կլիներ հետևյալը. Սույն դաշնագրին մասնակցող յուրաքանչյուր պետություն պարտավոր է անհատական կարգով և միջազգային օգնության ու համագործակցության կարգով, մասնավորապես, տնտեսական և տեխնիկական բնագավառներում եղած ռեսուրսների առավելագույն սահմաններում միջոցներ ձեռնարկել այն բանի համար, որպեսզի աստիճանաբար, բոլոր հարկ եղած եղանակներով, ներառյալ, մասնավորապես, օրենսդրական միջոցների ընդունումը, հասնի մարդու՝ սույն դաշնագրում ճանաչվող իրավունքների լրիվ իրականացմանը:

այդ կապակցությամբ միջոցներ ձեռնարկելով տնտեսական և տեխնիկական բնագավառներում եղած ռեսուրսների առավելագույն սահմաններում: Երկրորդ հոդվածի իրավակարգավորման մեջ օգտագործվող արտահայտությունները, գրեթե անհնար են դարձնում պարտավորությունների հստակ բնույթը որոշելը¹, և պատահական չէ, որ շատ հեղինակներ իրենց տեսակետները պայմանավորում են «իրավունքների լրիվիրականացմանը հասնելու» գաղափարի առկայությամբ [5]:

Տարբերակումներից խուսափելու նպատակով դաշնագրով սահմանված դրույթների նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային կոմիտեն իր թիվ 3 Ընդհանուր մեկնաբանությունների շրջանակում փորձել է լուսաբանել երկրորդ հոդվածի կարգավորումները՝ նշելով, որ պետությունները պարտավորվել են երաշխավորել, որ համապատասխան իրավունքները կիրականացվեն առանց խտրականության [6, էջ 1]: Անկախ պարտավորությունների աստիճանական բնույթից, անշուշտ, պետությունները պետք է ձգտեն, որպեսզի հատկապես հասարակության խոցելի անդամները, որքան հնարավոր է լայնորեն, երաշխավորվեն դաշնագրով սահմանված իրավունքներով: Ինչ վերաբերում «հարկ եղած քայլերին կամ միջոցներին», ապա կոմիտեն պարզաբանել է, որ ի լրումնօրենսդրությամբ իրավունքները ճանաչելուն, անդամ-պետությունները պետք է ապահովեն նաև այդ իրավունքների դատական կամ այլ միջոցներով արդյունավետ պաշտպանությունը [6, էջ 2]:

Աշխատանքի իրավունքի նորմատիվային բովանդակությունը լուսաբանվել է ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային կոմիտեի մեկ այլ՝ 2006 թվականի փետրվարի 6-ի 18 թվագրված Ընդհանուր մեկնաբանությամբ, որի շրջանակում կարևորել են աշխատանքի իրավունքի արդյունավետ իրացման նպատակով պետություններին ներկայացվող հետևյալ իրավական չափորոշիչները, որ

ա) անհատները պետք է ազատ ընտրեն աշխատանքը և /կամ ազատորեն համաձայնեն դրան,

բ) արգելվում է աշխատողներին անհիմն (անարդարացիորեն) ձևով ազատել աշխատանքից,

գ) աշխատանքը պետք է լինի արժանապատիվ, այսինքն հարգի անձի ինչպես հիմնարար իրավունքներն ու ազատությունները, այնպես էլ նրա աշխատանքային այնպիսի իրավունքները, ինչպիսիք են աշխատավայրում առաջ-

¹ Ըստ Մեթյու Քրեյվնի դաշնագրի 2-րդ հոդվածում տեղ գտած անորոշ ձևակերպումները փոխգիծում են ծառայել դաշնագրի այն անդամ-պետությունների համար, որոնք ցանկացել են տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասով պարտավորություններ սահմանելիս միևնույն ժամանակ պահպանել ճկունություն՝ հաշվի առնելով պետության ռեսուրսների սահմանափակումները, որոնք կարող էին խոչընդոտ հանդիսանալ իրավունքների անմիջական և ամբողջական իրականացման համար: Մանրամասների համար տե՛ս՝ **Mathew C. R.**, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A Perspective on its Development, Thesis submitted for doctor of philosophy submitted at the Nottingham University in September 1992, 564, p. 116

խաղացման հավասար հնարավորության ընձեռնումը, հանգստի, վճարովի պարբերական արձակուրդի և տոնական օրերի դիմաց վարձատրության երաշխավորումը:

Այս մեկնաբանությունների շրջանակում ամրագրվել է նաև, որ աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքը վերապահված է յուրաքանչյուրին՝ ազատորեն որոշել կամ ընտրել աշխատանքը, ինչը ենթադրում է որևէ կերպ հարկադրված չլինել աշխատանքի անցնելու հարցում և իրավունք ունենալ օգտվելու աշխատանքի հասանելիությունը երաշխավորող պաշտպանության համակարգից: Բացի այդ, անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքը ինքնին ընկալվում է որպես յուրաքանչյուր անձի՝ աշխատանքից անարդար կերպով չզրկվելու իրավունք [7, էջ3]:

ՄԱԿ-ի կոմիտեի նույն մեկնաբանությունների շրջանակում առանձնացվել են աշխատանքի իրավունքի այն տարրերի շրջանակը, որոնք պայմանավորված են անդամ-պետությունում առկա պայմաններից: Դրանք են՝

1) աշխատանքի հնարավորությունը՝ որը կարելի է բնութագրել մասնագիտացված ծառայություններից օգտվելու այնպիսի հնարավորություն, որպեսզի անձը կարողանա աշխատանք գտնել առկա աշխատաշուկայում,

2) աշխատանքի հասանելիությունը՝ այսինքն աշխատաշուկայի հասանելիության երաշխավորում՝ առանց որևէ խտրականության:

3) ընդունելի և որակյալ աշխատանքը, ինչը նշանակում է, որ աշխատող անձինք պետք է ունենան արդար և նպաստավոր աշխատանքային պայմաններ, այդ թվում՝ անվտանգության կանոններին համապատասխանող, ինչպես նաև ստեղծել արհմիություններ, ազատ ընտրել աշխատանքը և դրան ազատորեն համաձայնել [7, էջ 4]:

Անշուշտ, աշխատանք ընտրելու ազատության իրացման ժամանակ ցանկացած ձևի խտրականության դրսևորում արգելվում է՝ պայմանավորված անձի ռասայի, մաշկի գույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ կարծիքի, ազգային կամ սոցիալական ծագման, գույքային դրության ծննդյան, ֆիզիկական կամ մտավոր հաշմանդամության, առողջական կարգավիճակի /այդ թվում ՄԻԱՎ և ՁԻԱՀ/, սեռական ուղղվածության, քաղաքացիական, քաղաքական կամ սոցիալական կարգավիճակով: Բացի այդ, աշխատանքի հասանելիության եզրույթը բովանդակային առումով ներառում է աշխատանք ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ տեղեկություններ փնտրելու, ձեռք բերելու և փոխանակելու իրավունքը, ինչը նշանակում է, որ պետք է ստեղծվեն տեղեկատվական ռեսուրսներ և այլ հնարավորություններ, որոնց միջոցով կերաշխավորվի տեղական, տարածաշրջանային և միջազգային աշխատաշուկայի մասին տեղեկությունների ապահովումը: Միաժամանակ, աշխատանքի «ընդունելություն ու լորակ» իրավական չափանիշը թերևս ենթադրում է որոշակի տարրի առկայություն, այն է՝ աշխատանքը պետք է ընտրվի, իսկ անձը դրան համաձայնի ազատորեն: Այստեղից ենթադրվում է, որ պետք է հաշվառվի և վերացվի կամ արգելվի հարկադրված աշխատանքի ցանկացած տեսակ, իսկ որպես հետևանք, դիտարկվի այնպիսի միջոցառումների իրականացում,

որոնք անհրաժեշտ են հատկապես առանձնահատուկ խումբ կազմող աշխատողներին աշխատանքային իրենց իրավունքների պաշտպանության համար [7, էջ 7]:

Աշխատանքի իրավունքի վերը նշված տարրերի ու նորմատիվային բովանդակության համադրումը ՀՀ Սահմանադրությամբ տրված իրավակարգավորումների հետ թույլ է տալիս նկատել, որ թեև աշխատանքի իրավունքը բառացիորեն չի ճանաչվել, առավել ևս երաշխավորվել ՀՀ Սահմանադրությամբ, սակայն այն (դաշնագրով սահմանված նորմատիվային բովանդակության շրջանակներում) տարածական տեղ է գտնել ՀՀ Սահմանադրության մի քանի հոդվածներում: Մասնավորապես ՀՀ Սահմանադրության 57-րդ և 58-րդ հոդվածներով որպես հիմնարար իրավունքներ և ազատություններ երաշխավորվել են աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքը, պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանքի արգելքը, մայրության հետ կապված պատճառներով աշխատանքից ազատելու արգելքը, գործադուլի իրավունքը (աշխատողների տնտեսական, սոցիալական կամ աշխատանքային շահերի պաշտպանության նպատակով), իսկ որպես պետության քաղաքականության նպատակներ և օրենսդրական երաշխիքներ ՀՀ Սահմանադրության 82-83-րդ հոդվածներով ճանաչվել են նաև յուրաքանչյուր աշխատողի առողջ, անվտանգ և արժանապատիվ աշխատանքային պայմանների, առավելագույն աշխատաժամանակի սահմանափակման, ամենօրյա և շաբաթական հանգստի, ինչպես նաև ամենամյա վճարովի արձակուրդի իրավունքները, յուրաքանչյուր ոքի գործազրկության, աշխատանքը կորցնելու և այլ դեպքերում սոցիալական ապահովության իրավունք: Ինչպես տեսնում ենք, պետության ռեսուրսներից կախման մեջք տնվող և դաշնագրով նախատեսված աշխատանքի իրավունքի տարրերը՝ (աշխատանքի հնարավորություն, ընդունելի և որակյալ աշխատանք) ՀՀ Սահմանադրությամբ ընդգրկվել են պետության քաղաքականության նպատակներում, ինչը համահունչ է դաշնագրի ներքո Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած՝ աշխատանքի իրավունքի աստիճանաբար իրացումն ապահովելու պարտավորության հետ:

Հաշվի առնելով, որ աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքը, որպես աշխատանքի իրավունքի մասնիկ, սերտորեն կապված է աշխատանքի և՛ հնարավորության, և՛ հասանելիության, և՛ ընդունելիության ու որակի հետ, կարելի է ներկայացնել աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի հետևյալ տարրերի ամբողջությունը, որը ՀՀ Սահմանադրության 81-րդ հոդվածի 1-ին մասի տրամաբանության շրջանակում՝ անհրաժեշտ է դիտարկել որպես մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների վերաբերյալ դրույթների մեկնաբանման համար միջազգային մարմինների պրակտիկայի պարտադիր հաշվառման պայման: Դրանք են.

1) աշխատանքը չպետք է կատարվի հարկադրաբար, միաժամանակ, աշխատելու իրավունքը ենթադրում է նաև չաշխատելու իրավունք,

2) աշխատանքը պետք է անհատի համար լինի հասանելի, առանց խտրականության, իսկ յուրաքանչյուր անձ պետք է ունենա աշխատանք փնտրելու

մասին տեղեկություններ հայթայթելու, ձեռք բերելու և տարածելու հնարավորություն,

3) անհատը չպետք է անհիմն կերպով գրկվի աշխատանքից և այդ կապակցությամբ պետք է ունենա դատական կամ այլ իրավական պաշտպանության հնարավորություն:

Դաշնագրի կարգավորումների այս խորապատկերում աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի նորմատիվային բնույթը բացահայտելու հետ մեկտեղ, կարևոր է նաև վեր հանել, թե ինչպիսի պարտավորություններ է ստանձնել Հայաստանի Հանրապետությունը աշխատանքի իրավունքի կապակցությամբ:

Անշուշտ, ի լրումն աշխատանքի իրավունքի փոխկապակցված տարրերի ուժով սահմանված նշված պարտավորությունների՝ ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների պաշտպանության հարցերով կոմիտեն հիշատակված մեկնաբանությունների շրջանակում վկայակոչել է նաև մարդու իրավունքները «հարգելու, պաշտպանելու և իրականացնելու» չափորոշիչային տիպաբանությունը: Այդ իրավունքը հարգելու պարտավորությունը պահանջում է, որ անդամ-պետությունները գերծ մնան ուղղակի կամ անուղղակի կերպով աշխատանքի իրավունքի իրականացմանը միջամտելուց: Ինչ վերաբերում է այդ իրավունքի պաշտպանությանը, ապա այդ պարտավորությունը պահանջում է, որ պետությունները միջոցներ ձեռնարկեն, որպեսզի երրորդ անձինք չմիջամտեն աշխատանքի իրավունքի իրականացմանը: Իրականացման պարտավորությունն էլ իր հերթին բովանդակում է այդ իրավունքը ապահովելու, նպաստելու և խթանելու մեկ այլ գործառույթ: Ասվածը ենթադրում է, որ պետությունները պետք է ընդունեն համապատասխան օրենսդրական, վարչական, բյուջետային, դատական և այլ միջոցառումներ, որպեսզի ապահովեն այդ իրավունքի ամբողջական իրականացումը [7, էջ 7]:

Միաժամանակ, նույն կոմիտեն կարևորել է հատուկ պարտավորությունների կատարման անհրաժեշտությունը՝ նշելով, որ պետությունները պարտավոր են արգելել պարտադիր և հարկադիր աշխատանքը, գերծ մնան առանձին խումբ կազմող մարզինալացված կամ հաշմանդամ, բանտարկյալների կամ կալանքի տակ գտնվող անձանց աշխատանքի հավասար հնարավորությունների սահմանափակումներից կամ մերժումներից, ինչպես նաև՝ հարգեն կանանց և երիտասարդների աշխատանքին հասանելի լինելու իրավունքը և միջոցներ ձեռնարկեն խտրականության դեմ պայքարելու և հավասար հասանելիությունն ու հնարավորությունները խթանելու ուղղությամբ [7, էջ 7]:

Բացի այդ, աշխատանքի իրավունքը պաշտպանելու պարտականությունը պահանջում է քայլեր ձեռնարկել կանխարգելելու երրորդ անձանց միջամտությունը աշխատանքի իրավունքը իրականացնելու հարցում՝ արգելելով ոչ պետական մարմիններին ցուցաբերել խտրականություն կամ շահագործել աշխատանքը: Ըստ այդ տրամաբանության, պետությունները պետք է քայլեր ձեռնարկեն հնարավորինս կրճատելու ֆորմալ առումով տնտեսությունից դուրս աշխատողների քանակը, ովքեր չունեն իրենց աշխատանքային իրա-

վունքների պաշտպանություն: Ավելին, գյուղատնտեսական աշխատանքը պետք է կարգավորվի ազգային օրենսդրությամբ, այնպես որ աշխատողները ունենան պաշտպանվածության հավասար մակարդակ:

Կարևորելով պետությունների կողմից պարտավորությունների բարեխիղճ կատարման անհրաժեշտությունը, այդ մեկնաբանությունների շրջանակում պետությունները պարտավոր են ապահովելու, որ որևէ ձևի սեփականաշնորհումը չթուլացնի աշխատողների իրավունքները կամ աշխատանքային ճկունացնող գործողությունները չբերեն աշխատանքի անկայունությանը կամ սոցիալական պաշտպանվածության կրճատմանը [7, էջ 7]: Իհարկե, արդյունավետ իրավական պաշտպանության միջոցներ, այդ թվում պատշաճ փոխհատուցում, պետք է տրամադրվի աշխատանքից անարդար հեռացնելու և խտրական վերաբերմունքի համար [7, էջ 12]:

Միաժամանակ, աշխատելու իրավունքի իրականացման պարտականությունը պահանջում է ընդունել և կիրառել մանրակրկիտ աշխատանքային ռազմավարություն՝ ուղղված տնտեսական աճը խթանելուն, կյանքի ստանդարտները բարձրացնելուն և գործազրկությունը հաղթահարելուն: Այդ առումով, ՄԱԿ-ի մասնագիտացված կոմիտեի իրավական դիրքորոշումներն ուղղված են նաև գործազրկության ցուցանիշի կրճատմանը հատկապես անապահով խմբերի շրջանում (կանայք, երիտասարդ և տարեց անհատներ, ներգաղթյալներ և հաշմանդամներ), կարևորելով աշխատանքը կորցնելու դեպքերի մասով ազգային և տեղական մակարդակով այդ անձանց մասնագիտական կրթության տրամադրման և աշխատանքային նոր ծառայությունների մատուցման հանգամանքը [7, էջ 7]:

Ամփոփելով վերոգրյալը անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ եզրահանգումը.

1) ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների Կոմիտեի կողմից աշխատանքի իրավունքին տրված մեկնաբանության իմաստով Հայաստանի Հանրապետությունը Սահմանադրությամբ անուղղակիորեն ճանաչել է աշխատանքի իրավունքը,

2) ՄԱԿ-ի 1966 թվականի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին դաշնագրի դրույթների հիման վրա ձևավորված պրակտիկայի հաշվառման համատեքստում Հայաստանի Հանրապետությունը հանձն է առել տնտեսական և տեխնիկական առկա ռեսուրսների սահմաններում միջոցներ ձեռնարկելու աստիճանաբար իրականացնելու աշխատանքի իրավունքը (Կոմիտեի թիվ 18 Ընդհանուր մեկնաբանությամբ դրան տրված իմաստով)՝ առնվազն ապահովելով օրենսդրությամբ դրա ամրագրումը և այդ իրավունքի դատական պաշտպանության երաշխավորումը,

2) աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի իրավական բովանդակությունը կազմող աշխատանքի իրավունքի տարրերն են՝ աշխատանքի հնարավորությունը, աշխատանքի հասանելիությունը և ընդունելի ու որակյալ աշխատանքի երաշխավորումը,

3) աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքի միջազգային իրավական կարգավորման և ՀՀ Սահմանադրության 81-րդ հոդվածի 1-ին մասի հարաբերակցության տրամաբանությունից բխում է, որ ա) ցանկացած աշխատանք

չպետք է կատարվի հարկադրաբար, բ) աշխատելու իրավունքը ենթադրում է նաև չաշխատելու իրավունք, գ) աշխատանքը պետք է անհատի համար լինի հասանելի, դ) աշխատանքի ազատության իրավունքի իրացման ժամանակ պետք է բացառվի որևէ ձևի խտրականություն ե) յուրաքանչյուր անձ պետք է ունենա աշխատանք փնտրելու մասին տեղեկություններ հայթայթելու, ձեռք բերելու և տարածելու հնարավորություն, գ) անհատը չպետք է անհիմն կերպով զրկվի աշխատանքից և է) յուրաքանչյուրի համար պետք է երաշխավորվի աշխատանքային խախտված իրավունքի դատական կամ այլ իրավական պաշտպանության հնարավորություն:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. 1995թ. սեպտեմբերի 21-ին ընդունված ՀՀ Սահմանադրություն
2. 2015թ. դեկտեմբերի 6-ին ընդունված փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրություն
3. 2005թ. նոյմբերի 27-ին ընդունված փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրություն
4. 1966թ. դեկտեմբերի 16-ին ընդունված Տնտեսական, Սոցիալական և Մշակութային իրավունքների մասին Դաշնագիր
5. **Mathew C. R.**, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A Perspective on its Development, Thesis submitted for doctor of philosophy submitted at the Nottingham University in September 1992, 564, p. 116
6. General Comment of Committee on Economic, Social and Cultural rights, No. 3, adopted on 14 December 1990, E/1991/2
7. General Comment of Committee on Economic, Social and Cultural rights, No. 18, adopted on 24 November 2005, E/C.12/GC/18
8. **Կրիստոֆ Դոմեիցկի**, Աշխատանքի իրավունքը և աշխատանքային իրավունքներ, Ասբյուրն Է., Կատարինա Կ. և Ալան Ռ.՝ Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքներ դասագրքում, Երևան, Տիգրան Մեծ, 2009, 1114, էջ 320

ИЗА ИСКАНДАРЯН

Российско-Армянский (Славянский) университет, соискатель кафедры конституционного и муниципального права

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ КОНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ПРАВА НА СВОБОДНЫЙ ВЫБОР ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ В СВЕТЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПАКТА ООН ОБ ЭКОНОМИЧЕСКИХ, СОЦИАЛЬНЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВАХ

Статья посвящена изучению отдельных проблем реализации права на свободный выбор труда в рамках современного конституционного регулирования в Республике Армения и, в частности, в контексте практики, сформировавшейся на основе положений Международного Пакта 1966г. об экономических, социальных и культурных правах

ИЗА ИСКАНДАРЯН

*Russian-Armenian University
Department of Constitutional and Municipal Law, Applicant*

ISSUES RELATED TO THE IMPLEMENTATION OF CONSTITUTIONAL RIGHT TO FREE LABOR CHOICE IN THE RA IN THE LIGHT OF THE INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS

The article is dedicated to examination of certain issues in the field of realization of the right to free choice of work in frames of current constitutional regulations and particularly in the light of the International Covenant on Economic, Social and Cultural rights of 1966.